

АНАЛІЗ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ ЩОДО ОБЛІКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Досліджено наукову та періодичну літературу, а також дисертаційні роботи щодо питань обліку зовнішньоекономічної діяльності

Постановка проблеми. Важливе значення для розвитку національної економіки, набуття нею рис притаманних ринковій економіці, має процес входження України до системи міжнародних економічних відносин. Поглиблення участі України в європейських та світових інтеграційних процесах супроводжується збільшенням кількості підприємств, що здійснюють свою діяльність в зовнішньоекономічній сфері.

В сучасних умовах про важливість зовнішньоекономічної діяльності свідчать статистичні дані. За січень-липень 2010 р. експорт товарів склав 27335,5 млн. дол., що порівняно з січнем-липнем 2009 р. більше на 33,3%, імпорт становив 30789,4 млн. дол. і збільшився порівняно з січнем-липнем 2009 р. на 30,1%. Зовнішньоторговельні операції здійснювалися з партнерами із 208 країн світу [1].

Здійснення зовнішньоекономічних операцій вітчизняними підприємствами є однією з умов підвищення їх ефективного функціонування, зростання прибутковості та конкурентоспроможності не лише на міжнародному рівні, а й на національному. Сьогодні методика і організація обліку зовнішньоекономічної діяльності таких підприємств є найбільш складною і дискусійною.

Мета дослідження. Дослідження літературних джерел щодо обліку зовнішньоекономічної діяльності в науковій, періодичній літературі та серед дисертаційних робіт з метою виявлення проблемних та актуальних питань даної сфери господарської діяльності підприємств.

Таблиця 1. Аналіз авторефератів дисертацій в розрізі спеціальностей за 1998-2010 рр.¹

Назва спеціальності	Рік	Автори
08.06.04 "Бухгалтерський облік, аналіз та аудит"	1998	Топоркова О.В.
	1999	Небильцова О.В., Жидєєва Л.І.
	2000	Левицька С.О.
	2002	Лукашова І.О., Мельничук І.В.
	2003	Жиглей І.В.
	2004	Беляков О.О.
08.00.09 "Бухгалтерський облік, аналіз та аудит за видами економічної діяльності"	2005	Ірха Л.І., Рура О.В., Скрипник М.І., Степаненко О.І.
	2008	Федькевич Н.В.
	2009	Коблянська Г.Ю.
08.00.03 "Економіка та управління національним господарством"	2010	Кожухова Т.В., Бабій Л.І.
	2007	Дурицька Г.В., Литовченко А.В.
08.00.08 "Гроші, фінанси і кредит"	2010	Чудновець І.В., Павленко О.М.
08.02.03 "Організація управління, планування і регулювання економікою"	2010	Васюренко В.О.
08.02.03 "Організація управління, планування і регулювання економікою"	2004	Жемойда О.В.
08.05.01 "Світове господарство і міжнародні економічні відносини"	2000	Рибак С.О.

За даними табл. 1 можна зробити висновок, що 16 з досліджених дисертаційних робіт (70 %) захищено за спеціальністю "Бухгалтерський облік, аналіз та аудит", що є достатньо важливою передумовою організації достовірного та ефективного обліку зовнішньоекономічних операцій. Це також зумовлено специфікою досліджуваної інформаційної бази та необхідністю ведення бухгалтерського обліку на підприємстві. Зовнішньоекономічна діяльність є актуальною темою досліджень також для науковців інших спеціальностей,

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Найбільш ґрунтовно проблеми обліку зовнішньоекономічної діяльності розглянуті у працях таких українських вчених та дослідників як Л.І. Бабій, Г. Беднарчук, Т.В. Бондар, І.А. Волкова, І.В. Жиглей, Л.І. Ірха, І. Киян, Г.Ю. Коблянська, Ю.А. Кузьмінський, І.В. Мельничук, О.В. Небильцова, О. Орлова, О. Папіріна, О.В. Рура, Н.В. Федькевич та інших.

Викладення основного матеріалу дослідження. Тема зовнішньоекономічної діяльності підприємства є багатогранною. Її дослідженням займалася велика кількість науковців у різні часи. Одним з результатів наукової діяльності є дисертація. Тематика дисертаційних досліджень найбільш яскраво демонструє актуальні проблеми в науці та в практичній діяльності.

У зв'язку з цим вважаємо за доцільне розглянути автореферати дисертаційних досліджень з метою здійснення їх систематизації за такими напрямками: за роками захисту; за предметом та об'єктом дослідження та за елементами наукової новизни.

Протягом 1998-2010 рр. українськими вченими захищено 23 кандидатських та 1 докторську дисертації, які частково або повністю присвячені проблемам зовнішньоекономічної діяльності підприємств.

Структура кількості досліджених наукових праць вітчизняних науковців в розрізі спеціальностей за 1998-2010 рр. представлена в таблиці 1.

таких як "Економіка та управління національним господарством", "Гроші, фінанси і кредит", "Організація управління, планування і регулювання економікою" та "Світове господарство і міжнародні економічні відносини".

З метою визначення актуальності дослідження зовнішньоекономічної діяльності в контексті розвитку загальної економічної ситуації в Україні в табл. 2 систематизовано кількість проведених досліджень у динаміці за роками захисту за період з 1998 по 2010 рр.

Таблиця 2. Аналіз авторефератів у динаміці по роках

Рік	Кількість	Автори
1	2	3
1998	1	Топоркова О.В.
1999	2	Небильцова О.В., Жидєєва Л.І.
2000	2	Левицька С.О., Рибак С.О.
2002	2	Лукашова І.О., Мельничук І.В.
2003	1	Жиглей І.В.

¹ Дослідження здійснювалося на основі даних інформаційної бази Житомирської наукової бухгалтерської школи з метою здійснення аналізу літературних джерел у сфері бухгалтерського обліку, аналізу, контролю та аудиту.

Продовження табл. 2

1	2	3
2004	2	Беляков О.О., Жемойда О.В.
2005	4	Ірха Л.І., Рура О.В., Скрипник М.І., Степаненко О.І
2007	2	Дурицька Г.В., Литовченко А.В.
2008	1	Федькевич Н.В.
2009	1	Коблянська Г.Ю.
2010	5	Кожухова Т.В., Бабій Л.І., Чудновець І.В., Павленко О.М., Васюренко В.О.
Разом:	23	x

На основі даних табл. 2 побудовано графік динаміки кількості авторефератів дисертаційних досліджень у галузі зовнішньоекономічної діяльності (рис. 2).

Як видно із рис. 2 та таблиці 2, в різні періоди кількість наукових досліджень щодо питань зовнішньоекономічної діяльності варіюється. Більшість з розглянутих дисертаційних досліджень припадає на 2005 і 2010 рр., менша частина – на 1998, 2003, 2008 та 2009 рр. Зростання актуальності даної теми пояснюється зростанням інтенсивності розвитку ринкових відносин та стрімкими інтеграційними процесами нашої країни у світове господарство. Зокрема, направлення

політики держави на входження до міжнародних європейських об'єднань та часткове досягнення таких цілей шляхом вступу до Світової організації торгівлі у 2008 р. Крім того, в Україні відбувалося реформування економічної системи, що відобразалося і на змінах законодавства у сфері бухгалтерського обліку – прийняття нового Закону України "Про податок на додану вартість", який є одним з основних документів при регулюванні оподаткування зовнішньоекономічних операцій. Такі зміни також потребували розвитку та вдосконалення методики та організації обліку даної сфери дослідження, що відбулося на початку вже XXI ст.

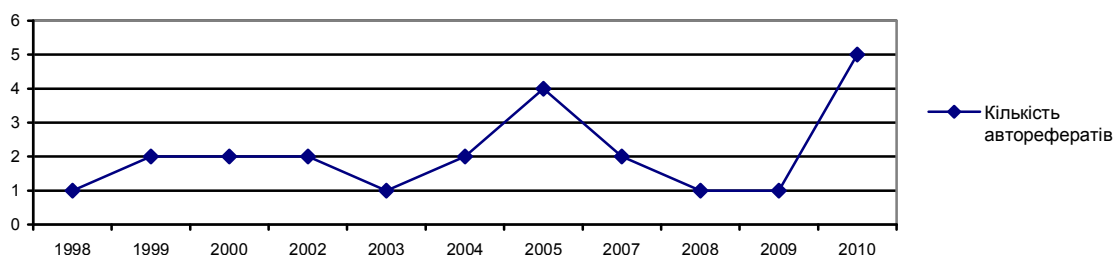


Рис. 2. Динаміка кількості авторефератів у галузі зовнішньоекономічної діяльності

Причинами невеликої кількості дисертаційних досліджень та їх відсутності в період до 2000 року є здебільшого низький рівень розвитку зовнішньоекономічної підприємницької діяльності, переважання ознак командно-адміністративної економічної системи та унітарний характер бухгалтерського обліку, що перейнялися ще з часів існування СРСР та існували в Україні впродовж 90-х рр. ХХ ст.

З метою виявлення найбільш актуальних питань у сфері обліку зовнішньоекономічної діяльності розглянуто автореферати дисертаційних робіт за предметом, об'єктом дослідження (табл. 3) та за елементами наукової новизни.

Таблиця 3. Об'єкти та предмети досліджень, визначені науковцями в авторефератах дисертацій

№	Автор	Назва теми дослідження	Об'єкт та предмет дослідження	
			Об'єкт	Предмет
1	2	3	4	5
1.	Беляков Олександрович	Облік та аудит експортно-імпорتنних операцій підприємств торгівлі	експортно-імпортні операції підприємств оптової торгівлі України – суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності	методологія бухгалтерського і податкового обліку, організація і методика аудиту експортно-імпорتنних операцій підприємств торгівлі
2.	Жиглей Ірина Вікторівна	Бухгалтерський облік валютних операцій: порядок визнання та методи оцінки	зовнішньоекономічна діяльність підприємств, що складається з валютних операцій та підлягає відображенню в системі бухгалтерського обліку	сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів визнання, оцінки та обліку валютних операцій
3.	Жидєєва Людмила Іванівна	Облік і аудит зовнішньоекономічної діяльності (на прикладі підприємств Полтавської області)	зовнішньоекономічна діяльність виробничих і торговельних підприємств, аудиторських фірм Полтавської області	методологія та організація обліку, аудиту та аналізу операцій в сфері зовнішньоекономічної діяльності
4.	Ірха Людмила Іванівна	Облік та аналіз експортно-імпорتنних операцій підприємства України	здійснення експортних та імпорتنних операцій підприємствами України	система бухгалтерського обліку та аналізу експортно-імпорتنних операцій підприємств України
5.	Коблянська Галина Юріївна	Облік та аудит експортно-імпорتنних операцій підприємств	процеси експортно-імпорتنних операцій вітчизняних підприємств – суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та господарські операції щодо їх здійснення	сукупність теоретико-методичних й організаційних засад бухгалтерського обліку та аудиту експортно-імпорتنних операцій підприємств та їх удосконалення в умовах реформування національної системи обліку та аудиту
6.	Лукашова Інна Олександрівна	Удосконалення обліку операцій з експортно-імпорتنних поставок товарів	існуюча система бухгалтерського обліку операцій з поставкою товарів	організаційно-методичні питання бухгалтерського обліку операцій з експортно-імпорتنних поставок товарів і розрахунків з них

Продовження табл. 3

1	2	3	4	5
7.	Мельничук Ірина Володимирівна	Облік і контроль експортно-імпорتنних операцій суб'єктів господарювання	експортно-імпорتنні операції суб'єктів господарювання	система обліку, аналізу і контролю експортно-імпорتنних операцій підприємств
8.	Рура Ольга Вікторівна	Облік та аналіз експортно-імпорتنних операцій (на матеріалах підприємств АР Крим)	система бухгалтерського обліку та економічного аналізу експортно-імпорتنних операцій на промислових і торговельних підприємствах різних форм власності і господарювання	теоретичні засади, методика і практика бухгалтерського обліку, оподаткування, а також аналізу експортно-імпорتنних операцій
9.	Скрипник Маргарита Іванівна	Методологія та організація обліку і аналізу експортно-імпорتنних операцій (на прикладі підприємств пивобезалкогольної галузі України)	експортно-імпорتنні операції, що підлягають відображенню в системі бухгалтерського обліку та економічного аналізу	сукупність теоретичних, методичних і практичних питань, пов'язаних з обліком і аналізом експортно-імпорتنних операцій
10.	Степаненко Оксана Іванівна	Облік і аналіз експортно-імпорتنних операцій (на прикладі суб'єктів підприємницької діяльності України)	здійснення експортно-імпорتنних операцій суб'єктами підприємницької діяльності України	методика та організація обліку і аналізу експортно-імпорتنних операцій підприємств
11.	Федькевич Наталія Василівна	Облік і аудит операцій з експорту та імпорту за договорами купівлі-продажу	методика та організація обліку і аудиту операцій з експорту та імпорту за зовнішньоекономічними договорами	фінансово-господарські операції, що здійснюються підприємствами України за договорами купівлі-продажу

Варто зазначити, що дослідники в авторефератах дисертаційних робіт, виділяючи об'єкт та предмет своїх дослідження тим самим обмежують коло свого наукового пошуку. Кожен з авторів по-своєму визначає дані категорії. Як видно з табл. 3, значна частина авторів виділяють такі об'єкти як зовнішньоекономічна діяльність підприємств (І.В. Жиглей, Л.І. Жидєєва), експортно-імпорتنні операції (М.І. Скрипник, О.І. Степаненко, І.В. Мельничук, Г.Ю. Коблянська, Л.І. Ірха, Л.О. Беляков), предметом таких досліджень є система обліку, аналізу, контролю та аудиту. Дещо менше дослідників звертає увагу на такі об'єкти як методика та організація обліку (І.О. Лукашова), обліку та аудиту (Н.В. Федькевич), обліку і аналізу (О.В. Рура), які є дещо вужчими та охоплюють менше коло питань.

На основі систематизованих елементів наукової новизни в авторефератах досліджуваних дисертаційних робіт виділено наступні напрями:

1) загальні питання:

– уточнено економічну сутність таких понять як “валютні операції у зовнішньоекономічній діяльності” та “визнання” (І.В. Жиглей), “операції з експортно-імпорتنних поставок товарів” (І.О. Лукашова), “експортно-імпорتنні операції” (І.В. Мельничук), “товар” і “послуга” (О.В. Рура), “базова вартість” використовувати замість “балансова вартість” іноземної валюти (Л.І. Жидєєва);

– уточнено класифікацію курсових та сумових різниць (І.В. Жиглей), класифікацію операцій з поставання товарів (І.О. Лукашова), класифікацію активів і пасивів підприємства у відповідності до їх поділу на монетарні та немонетарні статті (О.І. Степаненко), класифікацію витрат за суб'єктами та об'єктами обліку (Л.І. Жидєєва);

– доповнено елементи облікової політики щодо валютних операцій (І.В. Жиглей), сформований основний інструментарій облікової політики господарюючих суб'єктів (І.О. Лукашова), удосконалено структуру інформації щодо виокремлення суттєвих ознак елементів облікової політики у сфері експортно-імпорتنних операцій (Г.Ю. Коблянська);

– запропоновано напрями удосконалення діючих законодавчих та нормативних актів (Л.І. Жидєєва), зокрема у частині формування та обліку внесків до статутного капіталу, виражених в іноземній валюті (І.В. Жиглей);

– запропоновано проект методичних рекомендацій до П(С)БО 21 “Вплив змін валютних курсів” (Г.Ю. Коблянська);

2) організація і методика бухгалтерського обліку експортно-імпорتنних операцій:

– розроблено нові методики бухгалтерського обліку, зокрема за окремими видами фрахту і перевитрат та порядок відображення повернення експортованих та імпортованих товарів у бухгалтерському і податковому обліку (О.О. Беляков), за елементами формування витрат (Л.І. Ірха), методику оцінки немонетарних статей (І.В. Жиглей), обліку імпорتنних операцій при різних

валютах об'єктів контракту і платежу (О.І. Степаненко), обліку операцій з імпорту та експорту товарів, за якими не передбачається перетину митного кордону України (Н.В. Федькевич), моделі оптимізації бухгалтерського обліку та оподаткування експортно-імпорتنних операцій (М.І. Скрипник), а також напрями удосконалення методики і організації обліку експортно-імпорتنних операцій (І.В. Мельничук);

– здійснено комплексне дослідження системи сегментарного обліку експортних операцій (Г.Ю. Коблянська);

– уточнено перелік витрат, які відносяться до первісної вартості товарів (О.О. Беляков);

– відображення операцій на рахунках бухгалтерського обліку: удосконалення синтетичного та аналітичного обліку (О.О. Беляков, Л.І. Жидєєва), запровадження субрахунків другого порядку (О.І. Степаненко), обґрунтовано нові підходи щодо інформаційної оцінки експортно-імпорتنних поставок у системі рахунків обліку (І.О. Лукашова), формування первинної облікової інформації про витрати і розрахунки в аналітичних регістрах (О.В. Рура);

– удосконалено процедуру визначення балансової вартості іноземної валюти (О.О. Беляков, Л.І. Жидєєва);

– визначено процедуру відображення операцій товароруку (І.О. Лукашова);

– доповнення існуючих критеріїв визнання – датою здійснення операції (І.В. Жиглей);

– організаційно-методичні підходи щодо обліку договірних відносин у сфері експортно-імпорتنних операцій з обґрунтуванням та інтерпретацією схеми зовнішньоекономічного договору (Г.Ю. Коблянська);

– відображення в обліку сумових і курсових різниць (І.В. Жиглей), підходи до формування і реєстрації облікової інформації про курсові різниці (О.І. Степаненко), проаналізовані альтернативні варіанти перерахунку курсової різниці (С.О. Левицька);

– удосконалення порядку оподаткування експортно-імпорتنних операцій: розроблено модель узгодження податкового і бухгалтерського обліку (О.О. Беляков);

3) організація і методика аналізу експортно-імпорتنних операцій:

– запропоновано методичні підходи до поточного аналізу експортно-імпорتنної продукції (Л.І. Ірха), методичні підходи аналізу розрахунку курсових різниць (Л.І. Ірха), методичні підходи до аналізу і оцінки потенційних партнерів (О.І. Степаненко);

– удосконалено методику аналізу собівартості експортної продукції за елементами виробничих витрат та методику аналізу виконання договірних зобов'язань за експортно-імпортними операціями (Л.І. Ірха), методику комплексного аналізу фінансового стану й результатів діяльності підприємств (О.В. Рура);

4) організація і методика аудиту експортно-імпортних операцій:

– запропоновано інформаційну модель контрольних моментів аудиту експортно-імпортних операцій (О.О. Беляков);

– удосконалено методику аудиту експортно-імпортних операцій та методику планування аудиту (О.О. Беляков), надано пропозиції щодо удосконалення методики та організації аудиту (І.В. Мельничук), методику аудиту експортно-імпортних операцій, адаптовану до вимог міжнародних стандартів аудиту (Г.Ю. Коблянська);

– узагальнена міжнародна практика внутрішнього та зовнішнього аудиту (С.О. Левицька);

– розроблена робоча програма аудиту (С.О. Левицька);

– розроблено форми робочих документів для проведення аудиту операцій за торговельними договорами на експорт та імпорт (Н.В. Федькевич);

– розроблено критерії оцінки для аудиторських послуг з надання впевненості щодо виконання зобов'язань за зовнішньоекономічними договорами купівлі-продажу товарів (Н.В. Федькевич);

5) ведення обліку на базі комп'ютерних технологій:

– визначено методичні підходи до організації й ведення обліку і контролю (І.В. Жиглей);

– структурна схема комп'ютерної програми синтетичного й аналітичного обліку для відображення договірних зобов'язань та прав контрагентів (Л.І. Ірха);

– запропоновано комплексний підхід до формування інформації про операції з експорту та імпорту в комп'ютерних системах бухгалтерського обліку (Н.В. Федькевич).

Виділені в дисертаційних дослідженнях напрями свідчать про актуальність зовнішньоекономічної діяльності в різні періоди. Найчастіше науковці звертали свою увагу на вирішення проблем облікового відображення зовнішньоекономічних операцій, менше розглядалися питання аналізу та аудиту даної теми досліджень. Проведені теоретичні узагальнення та запропоновані нові вирішення наукових завдань, які полягають в удосконаленні методики обліку, аналізу, аудиту експортно-імпортних операцій мають важливе значення для ефективного здійснення операцій зовнішньоекономічними суб'єктами господарювання.

З метою виявлення проблемних питань щодо обліку зовнішньоекономічної діяльності в науковій літературі проведено огляд матеріалів та тез наукових конференцій,

а також наукових періодичних видань, таких як "Вісник Житомирського державного технологічного університету", "Вісник Хмельницького національного університету", "Галицький економічний вісник", "Криворізький технічний університет" та наукові вісники Полтавського та Ужгородського університетів.

Узагальнені результати проведеного дослідження наукових літературних джерел наведено в табл. 4.

Таблиця 4. Узагальнені дані про питання щодо обліку зовнішньоекономічної діяльності, розглянуті на конференціях з 2000 по 2010 рр.

№	Питання, що розглядалися	Кількість авторів
1.	Облік експортно-імпортних операцій	20
2.	Оподаткування експортно-імпортних операцій	17
3.	Зовнішньоекономічний договір	10
4.	Митне оформлення експортно-імпортних операцій	9
5.	Облік іноземної валюти та курсових різниць	8
6.	Нормативне регулювання зовнішньоекономічної діяльності	6
7.	Порівняння бухгалтерського і податкового обліку	4
8.	Контроль експортно-імпортних операцій	3
9.	Документальне оформлення експортно-імпортних операцій	3
10.	Доходи та витрати	2

В розглянутих виданнях за період з 2000 по 2010 р. найбільше уваги, як видно з табл. 4, приділено питанням обліку, оподаткування експортно-імпортних операцій, умовам зовнішньоекономічних договорів та митному оформленню експортно-імпортних операцій, зокрема, визначенню митної вартості відвантажених та отриманих товарів. Варто підкреслити, що найменше науковці зверталися до дослідження проблем документального оформлення, контролю та отриманих доходів і здійснених витрат під час зовнішньоекономічних операцій (рис.3). Хоча ці питання є не менш важливими, адже кожен елемент зовнішньоекономічної діяльності впливає на загальний порядок здійснення даного виду операцій, в тому числі й на їх відображення в бухгалтерському обліку.

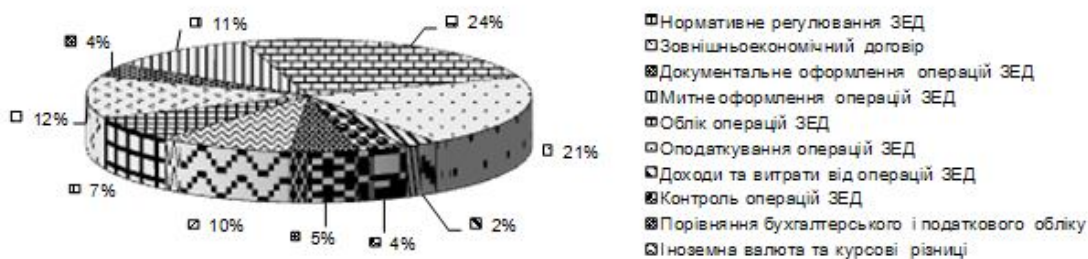


Рис. 3. Ступінь висвітлення питань за темою "зовнішньоекономічна діяльність" в наукових виданнях з 2000 по 2010 рр.

Як видно з рис.3 найбільшу частку в загальній структурі питань щодо обліку даного виду операцій експортно-імпортних операцій та питання, пов'язані з підготовкою, укладанням і виконанням умов за займають питання обліку (24%) і оподаткування (21%) зовнішньоекономічними договорами (12%).

Таблиця 5. Аналіз публікацій щодо обліку зовнішньоекономічної діяльності у наукових виданнях у динаміці по роках

Рік	Кількість	Автори
1	2	3
2000	4	Адашкевич Т.В., Анисимовец Т.П., Маркова Н.М., Небільцова О.В.
2001	3	Жиглей І.В., Клак О.А., Кузьмінський Ю.А.
2003	2	Медведева І.П., Рура О.В.
2004	4	Бондар Т.В., Кирнас О.В., Маркова Н.М., Серобаба Л.А.
2005	7	Арская Е.В., Бабій Л.І., Кадуріна Л.О., Рязанова Н.А., Федькевич Н.В., Хрипун Н.О., Шинкаренко А.В.
2006	3	Кобильянська Г.Ю., Кольбух М.Ю., Рура О.В.

Продовження табл. 5

1	2	3
2007	9	Гончарова Н.Н., Кадуріна Л.О., Стрельнікова М.С., Коблянська Г.Ю., Коденчук К.А., Кожухова Т.В., Кукуріка О.М., Малигіна Н.В., Сакалош О.
2008	9	Адамовська В.С., Савченко Ю.Є., Бестужева С.В., Єрем'ян О.М., Демянова А.М., Осадчук Т.Г., Панкратьєва О.О., Йова К.В., Плясоха Ю.С.
2009	4	Волкова І.А., Кондратова Е.А., Лукашова І.А., Кадуріна Л.А.
2010	1	Куценко Н.В.
Разом:	46	×

В табл. 5 узагальнено дані про питання щодо обліку зовнішньоекономічної діяльності, розглянуті на конференціях з 2000 по 2010 рр. у динаміці по роках.

Як видно з табл. 5, матеріали та тези доповідей щодо питань зовнішньоекономічної діяльності протягом 10 останніх років інтенсивно обговорювались та були досить актуальними серед науковців. Найбільш

актуальні питання підіймали такі науковці як І.А. Волкова, І.В. Жиглей, Л.О. Кадуріна, Г.Ю. Коблянська, К.А. Коденчук, Ю.А. Кузьмінський, Н.В. Малигіна, О.В. Рура та багато інших.

На основі даних табл. 4 побудовано графік динаміки кількості публікацій у наукових виданнях щодо питань обліку зовнішньоекономічної діяльності (рис. 4).

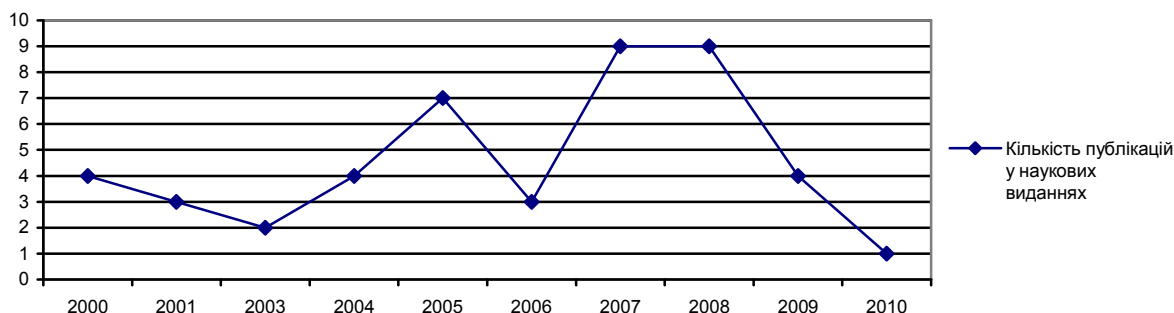


Рис. 4. Динаміка кількості публікацій у наукових виданнях у галузі зовнішньоекономічної діяльності з 2000 по 2010 рр.

Значна кількість наукових досліджень припадає саме на період з 2005 по 2010 рр. Це пов'язано з поглибленням інтеграції України у світову економіку, направленням політики держави на входження до міжнародних європейських об'єднань, зокрема вступ у Світову організацію торгівлі, фінансовою кризою 2008 року, яка внесла ряд нових проблем у сферу зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Ці дані також підтверджується проаналізованими даними в таблиці 2 та на рис. 2.

Під час дослідження періодичної літератури проведено аналіз періодичних видань, присвячених проблематиці обліку зовнішньоекономічної діяльності, таких як "Баланс", "Бухгалтер", "Бухгалтерський облік і аудит", "Все про бухгалтерський облік" та "Галицькі контракти (Дебет-кредит)". Узагальнені результати групування статей за відповідними критеріями (за роками та за змістом) представлено в табл. 6 та на рис. 5.

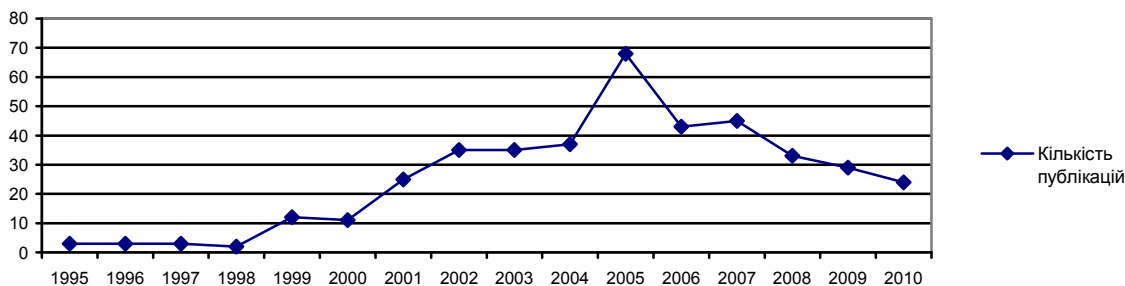


Рис. 5. Динаміка кількості публікацій у періодичних виданнях у галузі зовнішньоекономічної діяльності

Як видно з рис. 5, найбільше статей періодичних видань за темою "зовнішньоекономічна діяльність", аналогічно як і публікацій в наукових виданнях, було опубліковано у 2005 р. Така підвищена увага до даної теми дослідження свідчить про те, що в даний період часу відбувалися зміни у політичних, правових, соціальних економічних, зокрема зовнішньоекономічних, відносинах всередині країни.

Кількість публікацій щодо питань обліку зовнішньоекономічної діяльності починала зростати ще з 1998 р. У 2000 та 2001 р. удосконалювалася законодавча база щодо регулювання зовнішньоекономічних відносин – видання нової редакції правил ІНКОТЕРМС-2000, 01.01.2001 р.

набуло чинності П(с)БО 21 "Вплив змін валютних курсів". Після 2005 р. спостерігається повільне зниження кількості статей у періодичних виданнях, що пов'язано з певними зовнішніми факторами впливу на дану сферу економічної діяльності підприємств – фінансова криза 2008 р., політична нестабільність. У зв'язку з цим зменшується кількість підприємств, які здійснюють свою діяльність на зовнішньому ринку, а в свою чергу знижується потреба щодо практичних роз'яснень, коментарів, відповідей на запитання, які публікуються у періодичних виданнях.

З метою виявлення найбільш актуальних питань, які висвітлюються в періодичних виданнях, проведено систематизацію статей за змістом (табл. 6).

Таблиця 6. Систематизація статей в періодичних виданнях за змістом

№	Напрями проблемних питань з обліку зовнішньоекономічних операцій	Кількість публікацій	Питома вага, %
1.	Оподаткування імпорتنних операцій	105	22,48
2.	Операції з імпорту товарів	85	18,20
3.	Оподаткування експортних операцій	58	12,42
4.	Операції з експорту товарів	49	10,49
5.	Експортне бюджетне відшкодування	31	6,64
6.	Контроль експортно-імпорتنних операцій	22	4,71
7.	Митне оформлення імпорتنних операцій	18	3,85
8.	Зовнішньоекономічний договір	16	3,43
9.	Операції з імпорту послуг	16	3,43
10.	Іноземна валюта	15	3,21
11.	Зовнішньоекономічні операції за договорами комісії	13	2,78
12.	Операції з експорту послуг	10	2,14
13.	Імпортне бюджетне відшкодування	6	1,28
14.	Імпорт без ввезення	6	1,28
15.	Бартерні експортно-імпорتنні операції	5	1,07
16.	Курсові різниці	4	0,86
17.	Митне оформлення експортних операцій	3	0,64
18.	Санкції і штрафи	3	0,64
19.	Експорт без вивезення	2	0,43
Разом:		467	100,00

На основі даних табл. 6 можна зробити висновок, що найбільша кількість статей, опублікованих у досліджуваних періодичних виданнях за період з 1995 по 2010 рр., стосується таких напрямів як оподаткування експортно-імпорتنних операцій, облік та порядок здійснення операцій з експорту та імпорту товарів. Актуальним серед авторів статей є питання експортного відшкодування, що говорить про його недостатню урегульованість з боку законодавства. Більша частина статей була написана такими авторами як І. Беланова, І. Киян ("Баланс"), В. Бокальчук, О. Ключник, Д. Михайленко ("Бухгалтер"), Ю. Кузьмінський ("Бухгалтерський облік і аудит"), Ю. Зайко, О. Вінцевич ("Все про бухгалтерський облік"), Г. Беднарчук, В. Мосейчук, М. Кондзелка ("Галицькі контракти (Д-К)").

В ході дослідження виявлено, що найменша частка статей розкриває питання експорту без вивезення та імпорту без ввезення товарів, курсових різниць, операцій імпорту, експорту послуг та бартерних операцій. Недостатньо уваги також приділено проблемам порушення законодавства та умов договору, попередження виникнення спорів між сторонами зовнішньоекономічних відносин, що є на сьогодні важливим фактором здійснення прибуткових експортно-імпорتنних операцій.

Здійснивши огляд періодичних видань варто відмітити, що розкриті питання дають відповіді на окремі проблеми, але повністю не врегульовують облік зовнішньоекономічної діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз наведених вище проблем дає змогу зробити висновок, що питання обліку

зовнішньоекономічної діяльності є досить актуальними серед науковців та практиків за період з 1995 по 2010 рр. Кількість наукових досліджень та публікацій у періодичних виданнях щодо питань зовнішньоекономічної діяльності варіюється протягом досліджуваного періоду. Найбільше уваги приділяється вирішенню даних питань з 2005 по 2010 рр., причиною чого є зміни, що відбувалися всередині країни. В ході дослідження визначено, що найбільш поширеними та проблемними питаннями даної сфери економічної діяльності підприємства є облік, оподаткування зовнішньоекономічних операцій, підготовка, укладання і виконання умов зовнішньоекономічних договорів (контрактів). Недостатньо уваги приділено питанням контролю, документального оформлення, отриманих доходів та здійснених витрат під час зовнішньоекономічної діяльності, а також проблемам порушення законодавства та умов договору. Це свідчить про складність і дискусійний характер сфери обліку зовнішньоекономічної діяльності, яка потребує подальших досліджень.

Список використаної літератури:

1. Зовнішня торгівля України товарами за січень-липень 2010 р.: [Електронний вигляд] // Експрес-випуск Державного комітету статистики України. – 13.09.2010. – № 217. – 22 с. – С. 2. – Режим доступу: http://ukrstat.gov.ua/express/expres_u.html.

ВЕНЦЕЛЬ Віктор Тарасович – здобувач Житомирського державного технологічного університету